

Asia: VN/21366/2020

Arviomuistio postilain muutoksista

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen Yrittäjät kiittää mahdollisuudesta lausua postilain muutoksia koskevasta arviomuistiosta ja lausuu asiassa seuraavaa.

Postilain muutoksien osalta syntyy korostunut tarve varmistaa markkinoiden toimivuus. Postin toiminta ei saa johtaa kilpailuneutraliteettiongelmiin eli julkisen ja yksityisen sektorin toimijoiden epätasa-arvoiseen asemaan markkinoilla. On ensiarvoisen tärkeää, että yrittäjyyden tasavertaiset ja kilpailukykyiset toimintamahdollisuudet turvataan tulevaisuudessa joka puolella alueitamme. Sellaiset seikat, jotka estävät postiyriyten toiminnan tehostamista tulee tarkoin selvittää ja purkaa.

Yriyten toimintamahdollisuuksien turvaamiseen liittyy kiinteästi myös toimiva ja luotettava postin perillemeno luvatussa ajassa. Posti on monille toimijoille tällä hetkellä pakollinen kauppakumppani erityisesti haja-asutusalueilla, joissa Posti on pääsääntöisesti ainoa jakelua hoitava taho. Postia ei yrittäjiltä saadun palautteen mukaan kuitenkaan koeta enää luotettavana toimittajana määräajassa perille toimitettavissa lähetyksissä. Yriystoiminnan perusedellytys on, että asiakkaille toimitettavan tavaran ja valmistuksessa tarvittavan tavaran on oltava perillä sovitussa ajassa.

Yleispalveluvelvoitteen keventäminen

Ottaen huomioon kirjepostin vähenemisen sekä digitalisaation lisääntymisen on ymmärrettävää, että jakelupäivien vähentämistä pohditaan. Jos jakelupäiviä kuitenkin päädytään vähentämään, on yriyksille mainostajille ja lehdille on tärkeää, että sääntely edelleen osoittaa tietyt ja kiinteät viikonpäivät, milloin jakelua suoritetaan. Laissa on säädettävä, että ne ovat oltava tietyt päivät koko maassa, jotta postin jakelutoiminta on ennustettavaa ja selkeää. Katsomme, että laatustandardien lieventäminen antaa liian laajan joustomahdollisuuden jakelupalvelun tarjoajalle ja voi

arviomuistossa todetulla tavalla johtaa liian harvaan postijakeluun. Kevennyksiä onkin tehtävä maltillisesti ja harkitusti.

Kilpailutusvelvollisuudesta luopuminen

Suomen Yrittäjät katsoo, että pitkän aikavälin tavoitteena tulisi olla malli, jossa valtio-omisteisella toimijalla olisi ainoastaan järjestämisvastuu Postin yleispalveluista. Jakelupalvelun tuottaminen tulisi mielestämme avata kokonaan markkinoiden toteutettavaksi.

Postilain mukaan yleispalvelun tarjoajan on kilpailutettava viisipäiväinen jakelu sellaisilla Liikenne- ja viestintäviraston määrittelemillä alueilla, joilla ei ole viisipäiväistä sanomalehtien varhaisjakelua. Kilpailuttamisvelvoite julkisena hankintana koskee tällä hetkellä vain harvaanasuttuja alueita, joissa varhaisjakelua ei ole. Näillä alueilla kannattavuus yleispalveluvelvoitteen alaisissa postipalveluissa on hyvin haasteellista saavuttaa. Suomen Yrittäjät on pitänyt kilpailuttamisvelvoitetta lähtökohtaisesti kannatettavana, mutta todennut jo sitä suunniteltaessa, että valinta rajata kilpailuttamisvelvoite vain harvaanasuttuihin alueisiin on liian suppea. Rajauksen vuoksi vain epähoukuttelevia alueita kilpailutetaan, eikä tarjoajia tämän vuoksi ole ilmestynyt. Tämä on käytännössä johtanut tilanteeseen, jossa vain yleispalvelun tarjoajan oma tuotanto vahvistunut.

Yrittäjien palautteen mukaan kilpailutukset on järjestetty siten, että kilpailutuksiin on ollut käytännössä mahdotonta osallistua. Haasteita on aiheuttanut mm. Postin vaatimus jakaa lähetykset saman päivän aikana, jota on vaikea yhteensovittaa sanomalehtien varhaisjakelutoiminnan kanssa. On epätarkoituksenmukaista, että varhaisjakelu joutuisi kiertämään samat alueet useampaan kertaan. Jakelua ei voida toteuttaa tehokkaasti tai kannatettavasti, jos monilla eri toimijoilla on pääomia kiinni vajaakäyttöisessä kalustossa.

Arviomuistiossa on todettu, että kilpailutusvelvollisuus ei ole saavuttanut niitä tavoitteita, joita sillä on haettu eikä sillä ole pystytty ratkaisemaan laskevista jakeluvolyymeista johtuvia haasteita, joista suurimmat ovat jakelukustannusten nousu jakeluyhtiöille ja jakelun korkea hintataso lehtikustantajille. Muistion mukaan hankintamenettelyjen tulokset ovat jääneet vaatimattomiksi, sillä kilpailua ei ole syntynyt. Posti on voittanut valtaosan kilpailutuksista itse.

Kilpailutusvelvoite on ollut voimassa hyvin lyhyen aikaa, eikä sen kumoamista voida tälläkään perusteella katsoa tarkoituksenmukaisesti. Olisi ensin selvitettävä voitaisiinko menettelystä muutoksien avulla kehittää toimivaa. Katsomme, että kilpailutusvelvoitteesta luopumisen sijaan kilpailuttamisvelvoitteen alaiseen osuuteen tulee lisätä nykyistä laajempia alueita. Yleispalvelukirjeiden volyymit ovat todetulla tavalla pieniä, joka laskee toimijoiden kannustimia suorittaa jakelua haja-asutus alueilla. Tavoitteena tulisi olla se, että täysin valtakunnalliseen kilpailutusvelvoitteeseen tulisi siirtyä viimeistään asianmukaisen siirtymäajan jälkeen.

Suomen Yrittäjien mielestä yleispalveluvelvoitepostien jakelu tulisi velvoittaa kilpailuttamaan hankintana ilman alueellisia rajoituksia. Siten varmistettaisiin kestävästi yleispalveluvelvoitepostin jakelutehtävien kiinnostavuus ja tarjoajien tarjonta myös harvaanasutulla seudulla. Taajama alueilla postinjakelu on oletettavasti kannattavampaa, erityisesti kun siihen voi yhdistää muitakin kuljetuspalveluita. Jos Postille tai muulle yleispalveluvelvoitteen hoitajalle sallitaan jatkossakin yksinoikeus tähän jakeluun, ei markkinan avautumista tapahdu eikä uusia toimijoita synny.

Laskevien volyymien oloissa jakeluverkkojen tehokkuuden varmistaminen läpi maan palvelisi parhaiten yrityksiä ja kuluttajia. Tämä mahdollistaisi myös sanomalehtien jakelun tehostumisen eri puolilla maata, mikä on tärkeää elinvoimaisen lehdistön säilymisen kannalta. Mahdollisimman tehokas jakelu on myös Postin kannattavuuden kannalta välttämätöntä. Postin rooli tulevaisuudessa voitaisiin nähdä valtakunnallisena lajitteluosaajana ja toimijana lajittelussa. Loppulogistiikan kuntatasolla Posti hankkisi yrityksiltä tai muilta ostosopimuksin.

Yrittäjähajaiseen jakeluun on kustannustehokasta ja järkevää lisätä jaettavaa materiaalia. Uskomme Postin palvelutason säilyvän jakelussa, kun se tekisi jatkossa ostosopimuksia yksityisten yritysten kanssa jakelutoiminnasta nykyistä enemmän. Tämä mahdollistaa myös Postin ja sanomalehtien jakeluyhteistyön syventymisen.

Sanomalehtien jakelutuki

Valtiosihteerien postityöryhmä päätyi esittämään postinjakelun toimintaedellytysten turvaamiseksi, että yleispalveluun kuuluvasta viisipäiväisestä jakelusta ja keräilystä tulisi siirtyä kolmipäiväiseen jakeluun ja keräilyyn.

Arviointimuistiossa todetaan, että kolmipäiväisen jakelun siirtymisen edellytyksenä olisi, että samanaikaisesti niillä haja-asutusalueilla, joissa ei ole toteutettu kaupallisin ehdoin tilattujen sanomalehtien varhaisjakelua, otetaan käyttöön määräaikainen tiedonvälitystuki. Tämän tuen tarkoituksena olisi turvata sanomalehtien jakelu niillä alueilla, joilla yleispalvelukirjeiden muutos kolmipäiväiseksi tarkoittaisi käytännössä myös sanomalehtien jakelun muuttumista kolmipäiväiseksi. Sanomalehtijakelun kolmipäiväiseksi muuttumisen estämiseksi työryhmä esitti tuen myöntämistä sanomalehtien jakeluun niille päiville, joina ei jaettaisi yleispalvelukirjeitä niillä alueilla, joilla ei ole varhaisjakeluverkkoa.

Muistiossa ei oteta kantaa sanomalehtien jakeluun eikä työryhmän ehdottamaan tukeen, mutta todetaan, että kolmipäiväiseen jakeluun siirtymisen edellytyksenä on jakelutuen toteutuminen. Jakelutukea saatettaisiin toteuttaa Suomessa osin Norjan malliin perustuen.

Norjassa jakelupäivien vähentäminen olisi vaikuttanut sanomalehtien jakeluun. Sanomalehdet kuuluivat Norjassa yleispalveluun. Norjassa päädyttiin luomaan erillinen siirtymäkauden järjestely, jonka aikana valtio tukee sanomalehtien jakelua ostopalveluna. Lakimuutoksen myötä valtio tulee ostamaan jakelua kolmena päivänä. Arviomuistiosta saa sen käsityksen, että jakelutuki olisi määräaikainen Suomessa Norjan tapaan. Norjassa jakelutuki on voimassa vain kaksi vuotta tai korkeintaan neljä vuotta kesään 2024 asti. Tämän jälkeen Norjassa lehtien odotetaan vähentävän ilmestymiskertoja ja lukioiden siirtyvän digiversioihin.

Suomen Yrittäjät näkee, että Suomessa jakelutuki ei todennäköisesti jäisi muutaman vuoden väliaikaisratkaisuksi. Muutos digiaikaan tapahtuu hitaasti. Suhtaudumme myös kyseenalaistaen siihen, että julkaisijat käytännössä pakotettaisiin vähentämään ilmestymiskertojaan tuen päättymisen jälkeen. Tämän vuoksi maaseutualueiden tiedonsaannin takaamiseksi on etsittävä pitkäkestoisia ja realistisia ratkaisuja.

Suomen Yrittäjät toteaa, että mikäli jakelutuen käyttöönottoa edistetään, olisi se suunniteltava tarkoin niin, ettei kilpailua vääristäviä vaikutuksia pääse syntymään.

Suomen Yrittäjät mielestä mahdollisen jakelutuen toteuttamisen tavoitteena tulisi olla alan markkinoiden kehittäminen ja kilpailtavuus. Jakelutukea ei pidä osoittaa suoraan Postille. Markkinoiden toimivuuden kannalta tarkoituksenmukaisin vaihtoehto voisi olla, että tuki osoitettaisiin julkaisijalle. Julkaisijalle hankintalaki tulee sovelletuksi, jos ostaja saa hankinnan tekemistä varten tukea yli puolet hankinnan arvosta.

Jakelutukea suunnitellaan määräaikaiseksi ratkaisuksi "niin kauan kuin paperilehdellä on riittävää kysyntää", joten se ei olisi kestävä keino turvata tiedonsaantia haja-asutusalueella. Kestävin ja pitkäkestoisin ratkaisu olisi, että yleispalvelua avattaisiin kilpailulle myös taajama-alueilla. Siten varmistettaisiin kestävästi yleispalveluvelvoitepostin jakelutehtävien kiinnostavuus ja tarjoajien tarjonta myös harvaanasutulla seudulla.

Muista arviomuistiossa esitetyistä asioista

Yleispalvelua hinnoittelussa sallitaan kohtuullinen kate yleispalvelun tarjoajalle. Emme kannata nykyistä suurempien katteiden sallimista yleispalvelutoiminnan kannattavuuden nostamiseksi. Suomen Yrittäjät pitää tärkeänä, että hinnoittelua koskevat säännökset estävät monopolivoittojen syntymisen. On tärkeää varmistaa, ettei Postin minkään toiminnon ylisuuri tuotto vääristä kilpailua perusteettomien etujen kuten volyymietujen turvin. Tuottojen kohtuullisuutta tulee seurata ja tarkistaa määräajoin. Katsomme, että yleispalveluiden hinnoittelun osalta on tarkoituksenmukaista

selventää tuotelajikohtaista hinnoittelua koskevaksi, jolloin yksittäisen tuotteen kate ei saisi ylittää enimmäiskatetta.

Nykyisillä yleispalveluvelvoitteilla ja laskevilla tuloilla Postille syntyy kannustin hakea tuottoja muusta toiminnasta. Tästä seuraa markkinoiden valtaamista volyymiedun turvin ja monopolisoitumista. Tämä kaventaa väistämättä tilaa yrittäjyydeltä, erityisesti maaseudun pk-yrityksiltä. Suomen Yrittäjät on huolissaan Postin laajentumisesta ilmoitusmyyntiyhtiöksi. Postinen-julkaisu kilpailee räikeästi ilmoitustilamyynnistä esimerkiksi paikallislehtien kanssa. Posti markkinoi näkyvästi Postinen-julkaisua ”ainoana valtakunnallisena printtimediana, jolla tavoittaa samana päivänä yhdellä ilmoituksella 3,5 miljoonaa suomalaista.” Toimintaa ei voida pitää hyväksyttävänä, sillä Postin volyymietujen vuoksi muut markkinatoimijat joutuvat epätasa-arvoiseen kilpailuasemaan.

Janika Tikkala

elinkeinopoliittinen asiantuntija

Anssi Kujala

varatoimitusjohtaja

Karoliina Katila

asiantuntija

Janne Makkula

työmarkkinajohtaja

Katila Karoliina
Suomen Yrittäjät